

Tjerk de Reus is literatuurcriticus voor *De Nieuwe Koers* en het *Friesch Dagblad*. Meer recensies vind je op tjerkdereus.nl

Ervaren lezers Tjerk de Reus en Aad Kamsteeg pakken elk een boek van de theologische boekenstapel en vragen zich af wat u eraan heeft.

CULTUUR DE REUS & KAMSTEEG

Aad Kamsteeg is oud-hoofdredacteur van *cv•koers*.

Geloven tegen beter weten in

1. WAAR LIGT DE SCHRIJVER WAKKER VAN?

Als Wil van den Bercken wakker ligt, is het waarschijnlijk om de nachtelijke sterrenhemel te bekijken en de oneindigheid van het heelal op zich in te laten werken. Van den Bercken vertelt in zijn nieuwe boek, *Geloven tegen beter weten in*, dat hij gefascineerd is door verbijsterende grootsheid van het universum. Hij verdiepte zich in kosmologie en natuurwetenschap, en ontdekte dat

wetenschappers die de kosmos bestuderen, vaak met levensbeschouwelijke statements komen in de sfeer van atheïsme of agnosticisme. Niet dat dit Van den Bercken meteen slapeloosheid bezorgt, maar toch voelt hij de drang om zich te verantwoorden. Want geloof is geen vanzelfsprekendheid voor hem, ook al niet omdat hijzelf pas rond zijn vijftigste ingang vond in het christendom. Hij las aanvankelijk vooral de Bijbel, en die maakte indruk, al was het alleen maar omdat het 'niet uitsluitend een religieus jubelboek' is, zoals de Koran. Er zit in de Bijbel nogal wat zelfkritiek, bijvoorbeeld van de profeten van Israël. En lastige levensvragen worden niet afgeserveerd, maar in al hun rauwheid ter sprake gebracht. Voor Van den Bercken zijn dat goede redenen om tegen het 'betere weten' van de atheïstische wetenschap vast te houden aan zijn geloof. Maar het belangrijkste voor hem zijn het besef van God als diepste geheim van de werkelijkheid en de 'hoge ethiek' die het Evangelie ons voorhoudt.

2. WAT VERRAST IN DIT BOEK?

Van den Bercken, die voorheen aan de universiteit werkzaam was als historicus met als vakgebied Rusland en de Russisch-orthodoxe kerk, past niet in een school of een welbepaalde denkrichting. Hij is een

'eigenheimer', en daarin zit zijn kracht. Je zou zijn boek apologetisch kunnen noemen, maar hij gaat zich niet te buiten aan logische argumentaties. Hij wekt ook nooit de indruk dat hij meent iemand rationeel te kunnen overtuigen. Niet dat dit de droom is van christelijke apologeten – jammer genoeg wordt er vaak met voorspelbare weerzin gereageerd op apologetisch denken – maar bij Van den Bercken tref je een nuchter soort redelijkheid aan, die ook een zekere eenvoud ademt. Hij vindt bijvoorbeeld dat het christendom een 'existentiële redelijkheid' bezit. Daarmee bedoelt hij dat onze diepste intuïties in lijn zijn met wat het christendom inhoudt. Bijvoorbeeld ons besef dat we ethisch onvolmaakt zijn, dat we aan idealen zouden moeten beantwoorden – maar we falen. Of ons diepgevoerde besef dat onrecht rechtgezet dient te worden. Het christelijk geloof voorziet hierin, met de hoop op ultieme gerechtigheid.

3. WIE SCHRIKT VAN DIT BOEK?

Voorals humanisten zouden moeten schrikken van de ernst die Van den Bercken aan de dag legt met het oog op pechvogels. Als je leven een kwelling is, de dingen niet lukken, kansen op een fatsoenlijk bestaan je worden ontnomen – dan heb je behoefte aan troost. Jezus was erop uit mensen in de meest trieste omstandigheden te ontmoeten. Hij bracht niet alleen nieuw perspectief, maar Hij nam ook deel aan het lijden: Hij liet zich verpulveren onder de machten van het kwaad. Voor Van den Bercken zit hier de overtuigingskracht van het christendom. De humanisten hebben daarvan niets begrepen en hebben geen boodschap aan de pechvogels van de geschiedenis. De leus 'Kies voor het leven vóór de dood', is nogal cynisch, noteert Van den Bercken. Als je leven in de soep draait, wat koop je dan voor dergelijke 'humanistische' wijsheden? Het is een levensleer voor wie het goed getroffen heeft, voor welgedane westerlingen en voor de *happy few*.

4. WAAR ZIT DE BLINDE VLEK VAN DE SCHRIJVER?

Van den Bercken kijkt breed rond, en eigenlijk weet hij steeds zijn punt goed en overtuigend te maken. Hij levert kritiek op wetenschappers als Dawkins en

Hawking, die uitspraken doen over God en geloof. Ze gaan buiten hun boekje, vind hij, want wetenschappelijke resultaten leveren geen bewijs op het vlak van de 'onzienlijke dingen'. Tegelijk heeft hij diep respect voor de ontdekkingen van de moderne wetenschap. Sterk komt hij voor de dag als hij het idee ontmantelt dat ons ethisch besef uit de biologie afkomstig is, zoals bijvoorbeeld publicist Frans de Waal benadrukt. De evangelische ethiek gaat onze natuurlijke geneigdheid verre te boven, betoogt hij. Ingenieuze verklaringen van het mens-zijn uit het atheïstische kamp blijken vaak met eenvoudige argumenten te weerleggen. Blinde vlekken heeft Van den Bercken natuurlijk ook, maar dat is niet het eerste wat in je opkomt als je dit boek leest. Wel is duidelijk dat hij weinig opheeft met de praktijk van kerken, die zich zijns inziens teveel met esthetiek bezighouden, bijvoorbeeld in religieuze muziek en kunst. Artistieke schoonheid oogt schrill als je kijkt naar een wereld die bloedt uit duizenden wonden, vindt hij. Toch is dat tekort door de bocht, want christelijk-geïnspireerde kunst en ook een liturgie met artistieke kwaliteiten hoeven die gebrokenheid helemaal niet te miskennen. Juist het visioen van heelheid en harmonie biedt troost voor een mensheid die weet dat de nieuwe hemel en aarde nog toekomstmuziek zijn. De liturgische gemeenschappelijkheid in het reiken naar het heil is dan misschien een blinde vlek in dit boek: de kerk die met tranen in de keel de toekomst viert.

Wil van den Bercken: Geloven tegen beter weten in, Balans, € 15,95

Laat je vormen door de Psalmen

Welke invloeden vormen mijn levensbeschouwing? Of anders gezegd, op grond waarvan denk ik eigenlijk dat de mens zus of zo in elkaar zit en de wereld reilt en zeilt zoals ze doet? Je kunt je oppervlakkiger vragen voorstellen. De zo langzamerhand ook in kerkelijk Nederland niet meer weg te denken theoloog Tom Wright komt met een niet alledaags antwoord. Hij roept ons op ons te laten vormen door de Psalmen.

De Psalmen? Ja, zegt de Britse Nieuw-Testamenticus, we kunnen niet zonder. En inderdaad, als je daarvan al niet van overtuigd was, kan Wrights mijns inziens indrukwekkende *Pleidooi voor de Psalmen* dat alsnog doen. Wright constateert verontrust dat in nogal wat christelijke gemeenten de Psalmen nauwelijks meer gelezen worden, laat staan gezongen.

Wright schreef bepaald niet het zoveelste commentaar op de Psalmen. Platgetreden padjes zijn hem vreemd. Met zijn boek wil hij aantonen dat wanneer de Psalmen vlees en bloed voor je zijn geworden, je hele mens-zijn van binnenuit verandert naar het beeld dat we van de Here Jezus hebben. In Jezus' leven speelden de Psalmen een grote rol. Kunnen wij die liederen dan ongestraft verwaarlozen?

OP KRUISPUNTEN

Wat is dan zo bijzonder aan de Psalmen? Nieuw wat mij betreft is dat Wright schetst dat ons dagelijks leven zich op drie kruispunten afspeelt. Die kruispunten hebben te maken met tijd, ruimte en materie. De auteur wijst er in dat verband op dat God de 'Gans Andere' is en toch volop in onze wereld aanwezig. Gods tijd en de onze zijn weliswaar totaal verschillend, maar ze ontmoeten elkaar wel in ons 'heden', net zoals dat geldt voor Gods en onze ruimte (plaats van leven), Gods en onze materie (werkelijkheid).

Wright's betoog is soms best ingewikkeld. Maar even doorbijten is de moeite waard. Het besef dat de tijd, plaats en realiteit waarin ik leef alles temaken hebben met wat God in het verleden deed en in de toekomst nog zal doen, voorkomt blikverenging en beïnvloedt mijn houding in allerlei omstandigheden en de keuzes die ik maak.

Voor de tijdgenoten van Jezus waren de Psalmen als het ware huisgenoten. De gelovigen herkenden in de Psalmen hun eigen emoties: blijdschap, verdriet, woede, wat niet al. Die emoties confronteerden zij met God en diens gang door alle tijden, plaatsen en werkelijkheden. Hun vlucht naar God gaf hen vaak innerlijke rust.

STADIUM VOORBIJ?

Maar zijn wij, moderne christenen, het stadium van de Oud-Testamentische liederen dan niet voorbij? Nee, niet als je de Psalmen christocentrisch leest, dat wil zeggen als in Christus vervuld. De Zoon van God kwam onze tijd binnen om als de Nieuwe Tempel zijn koninkrijk te vestigen dat straks de hele schepping met gejuich zal vervullen. Er is niets mis met Opwekkingsliederen. Als ze de Psalmen maar niet vervangen.

Tom Wright: Pleidooi voor de Psalmen (we kunnen niet zonder), Van Wijnen, € 12,95